

PLÁNOVÁNÍ V EVROPSKÉM MĚŘÍTKU

Z0136 Územní plánování a urbanismus – podzim 2024

OSNOVA

- Globální / městské problémy 20. století
- Evropské prostorové plánování
- ESDP
- Polycentrický rozvoj
- Územní agenda

GLOBÁLNÍ / MĚSTSKÉ PROBLÉMY 20. STOLETÍ

- stálá přítomnost problémů:
  - hygiena prostředí
  - dostupnost infrastruktur
  - funkční organizace
  - estetická kvalita prostředí
  - sociální a ekonomické územní rozdíly

změna prostorového měřítka:

→ **globální aspekty**

změna časové dynamiky:

→ **zrychlení akce a reakce**

Zdroj: khanacademy.org

Zdroj: transformative-mobility.org

Proměny role plánování

- 50./60. léta – aplikace nejlepších řešení, univerzalita
- 70. léta – energetické krize, růst aglomerací
  - selhání ideálních plánů, „vědeckosti“ plánování
- 80. léta – trh jako regulátor
  - sociálně-prostorová polarizace, krize životního prostředí
- 90. léta
  - ***„...odmítnutí regulace a koordinace územního rozvoje plánováním je stejně neefektivní, jako totalitní plánování všeho.“*** (Maier, 2004: 26)

→ téma **hranic růstu a udržitelného rozvoje** v plánovacím diskurzu

POSUNUTÍ HRANIC RŮSTU	PŘIZPŮSOBENÍ SE HRANICÍM RŮSTU
<p>= zintenzivnit využívání přírodních zdrojů pro člověka pomocí dokonalejší technologie a organizace</p> <p><i>Kritika: člověk se dále vyděluje z přírody a staví se do protikladu k ní, neřeší se sama podstata konfliktu mezi člověkem a prostředím</i></p>	<p>= změnou chování a životního stylu lidí snižovat spotřebu přírodních zdrojů.</p> <p><i>Kritika: Vyžaduje se změnit životní styl člověka, což pravděpodobně nelze dostatečně rychle a účinně provést jinak než zásahem do ekonomických a politických práv.</i></p>
<p>rostoucí diferenciaci ve využití území</p> <ul style="list-style-type: none"> • další koncentrace lidí, pracovišť, infrastruktur • přímá urbanizace vyššího řádu = "metropolizace" • růst megalopolí a urbanizačních pásů kontinentálního rozsahu 	<p>racionalizace intenzity využívání území</p> <ul style="list-style-type: none"> • oživení menších měst a venkova, • nepřímá urbanizace, zlepšená dostupnost venkovských oblastí • kompenzace rozdílů mezi regiony
<p>další globalizace produkce a trhu - užší specializace jednotlivých regionů, růst objemu mezikontinentálního a meziregionálního obchodu</p> <ul style="list-style-type: none"> • potřeba dalších výkonných dálkových komunikací 	<p>regionalizace produkce a obchodu, omezení dálkové přepravy surovin a zboží</p> <ul style="list-style-type: none"> • potřeba efektivně fungujících místních a regionálních systémů dopravy
<p>rostoucí mobilita lidí i informací</p> <ul style="list-style-type: none"> • cesty za prací a rekreací na velké vzdálenosti 	<p>rostoucí mobilita informací, stagnující mobilita lidí, menší akční rádius mobility</p> <ul style="list-style-type: none"> • těžiště práce i rekreace v blízkosti bydliště
<p>rostoucí rychlost změn, dynamická nerovnováha</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozšiřování urbanizovaných ploch • nová výstavba a přestavba měst a jejich částí 	<p>stabilizace rychlosti změn, směřování k dynamické rovnováze</p> <ul style="list-style-type: none"> • recyklace urbanizovaných ploch • adaptace městských struktur, recyklace území a staveb
<p><i>hledání nových přírodních zdrojů</i></p>	<p><i>využívání stávajících přírodních potenciálů, snaha po jejich udržitelném využívání</i></p>

→ respektování současných změn

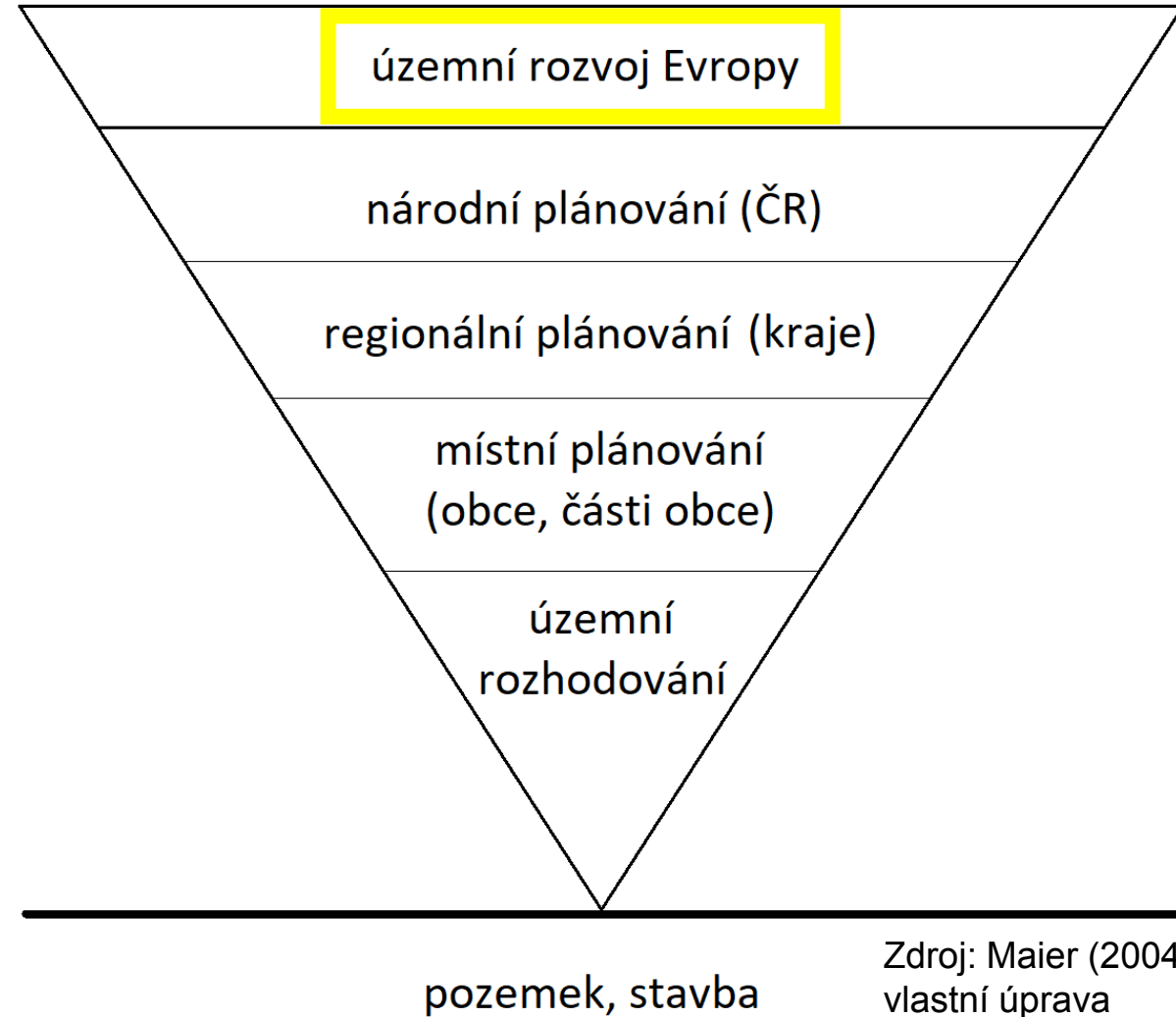
→ neexistují univerzální řešení

→ univerzální cíle jsou jen obecné (např. blaho obyvatel, kvalita prostředí)

→ místní specifika, tvůrčí myšlení

EVROPSKÉ PROSTOROVÉ PLÁNOVÁNÍ

- iniciace na platformě **Rady Evropy/EU**
- debata podmíněna širšími trendy:
  - globalizace trhu
  - vznik konkurujících měst
  - kultura mobility
  - zhoršování ŽP
- pohled na **města** jako:
  - uzly v konkurenčním ekonomickém prostoru
  - místa s potenciálem mírnit meziregionální rozdíly

Zdroj: Maier (2004),
vlastní úprava

ESDP (1999)

= EVROPSKÉ PERSPEKTIVY ÚZEMNÍHO ROZVOJE

- **prostorový rámec, ve kterém mají operovat ostatní evropské sektorové či regionální politiky**
- nezávaznost dokumentu
  - oblast prostorového plánování není kompetenčně zakotvena ve smlouvách o EU
- hospodářská a sociální soudržnost
- zachování přírodních zdrojů a kulturního dědictví
- vyváženější konkurenceschopnost evropského území
- politické řešení ve 3 oblastech:
  - vyvážený polycentrický sídelní systém a vztah města a venkova
  - rovnost dosažitelnosti infrastruktur a vzdělanosti
  - inteligentní management a rozvoj přírodního a kulturního dědictví
- praktická implementace skrze iniciativy: INTERREG, ESPON

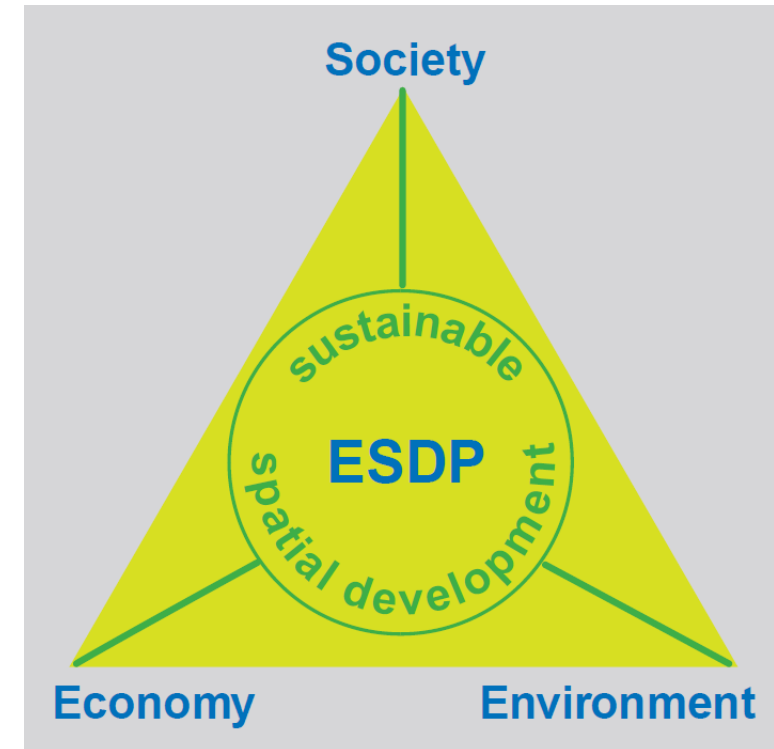
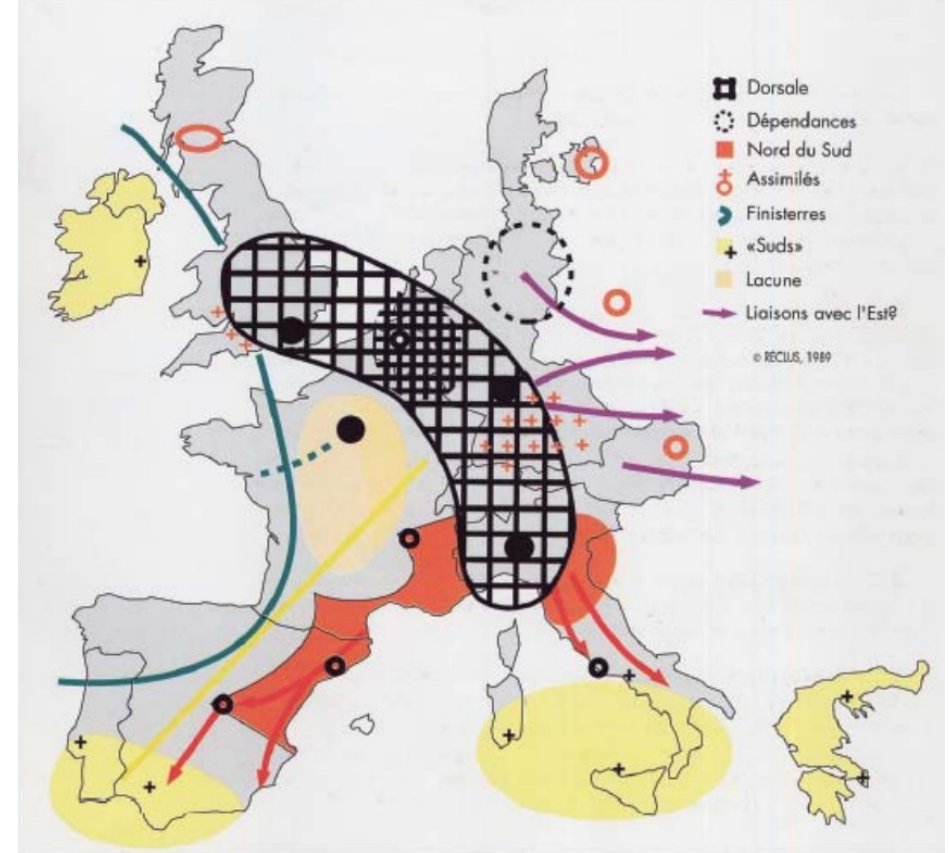

Figure 3.2 The '20-40-50 Pentagon': just one global economic integration zone in the EU...

Pentagon area
 Area outside the core
 Non-EU-member

Source: Schön (2000)

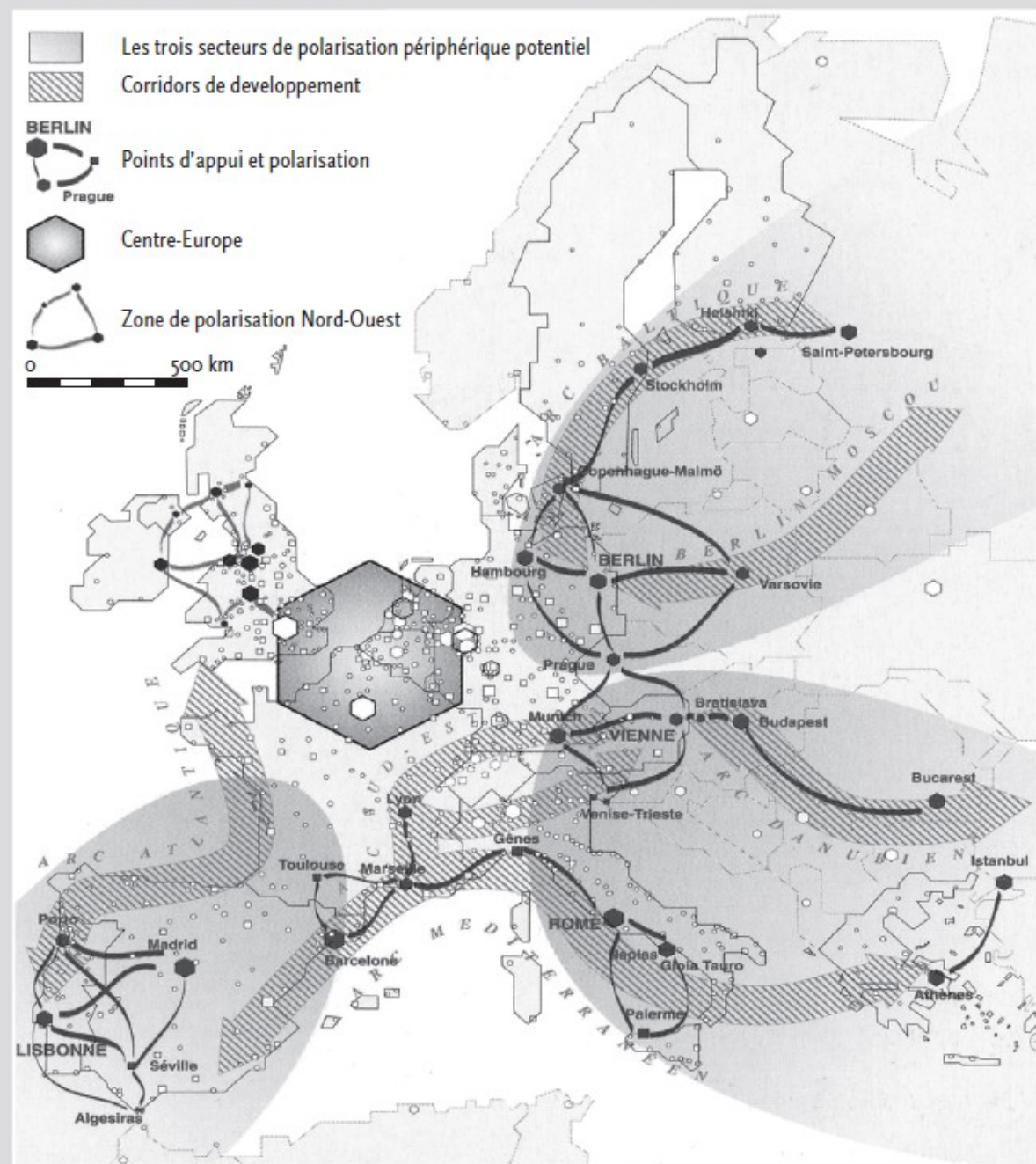
Zdroj: ESPON (2014)

- podpora nových dynamických globálních integračních zón

Zdroj: Waterhout (2008)

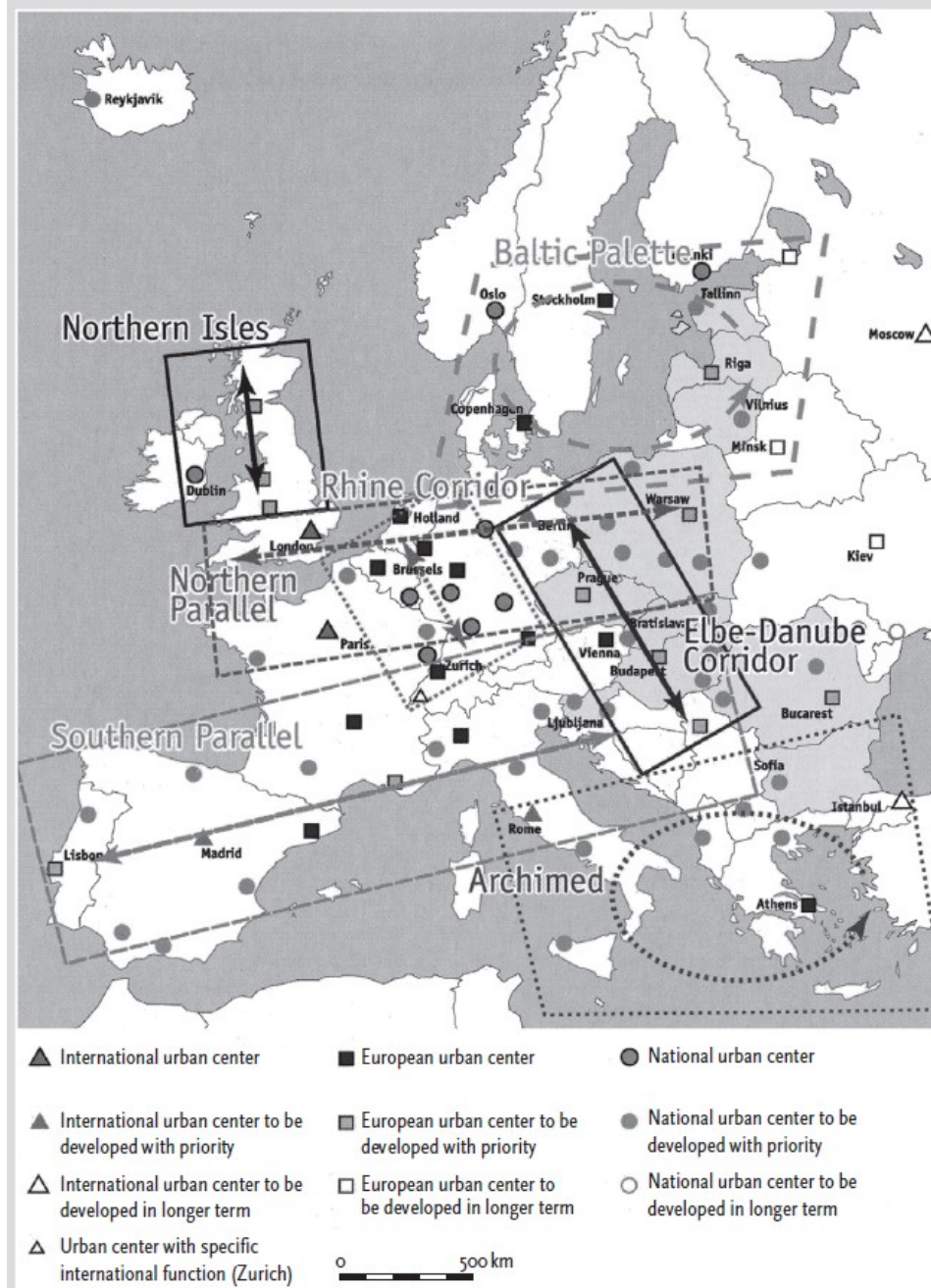

Figure 3.9 Possible development of new global economic integration zones

Source: French Presidency (2000b)

Figure 3.10 Europe as a collection of transnational cooperation areas in order to achieve a better urban balance

Source: Read (2000, p. 741)

Zdroj: Waterhout (2008)

Figure 2.1 Red Octopus

Zdroj: Van Der Meer (1998)

Figure 3.5 The 'bunch of grapes' representing a diversified view of the EU

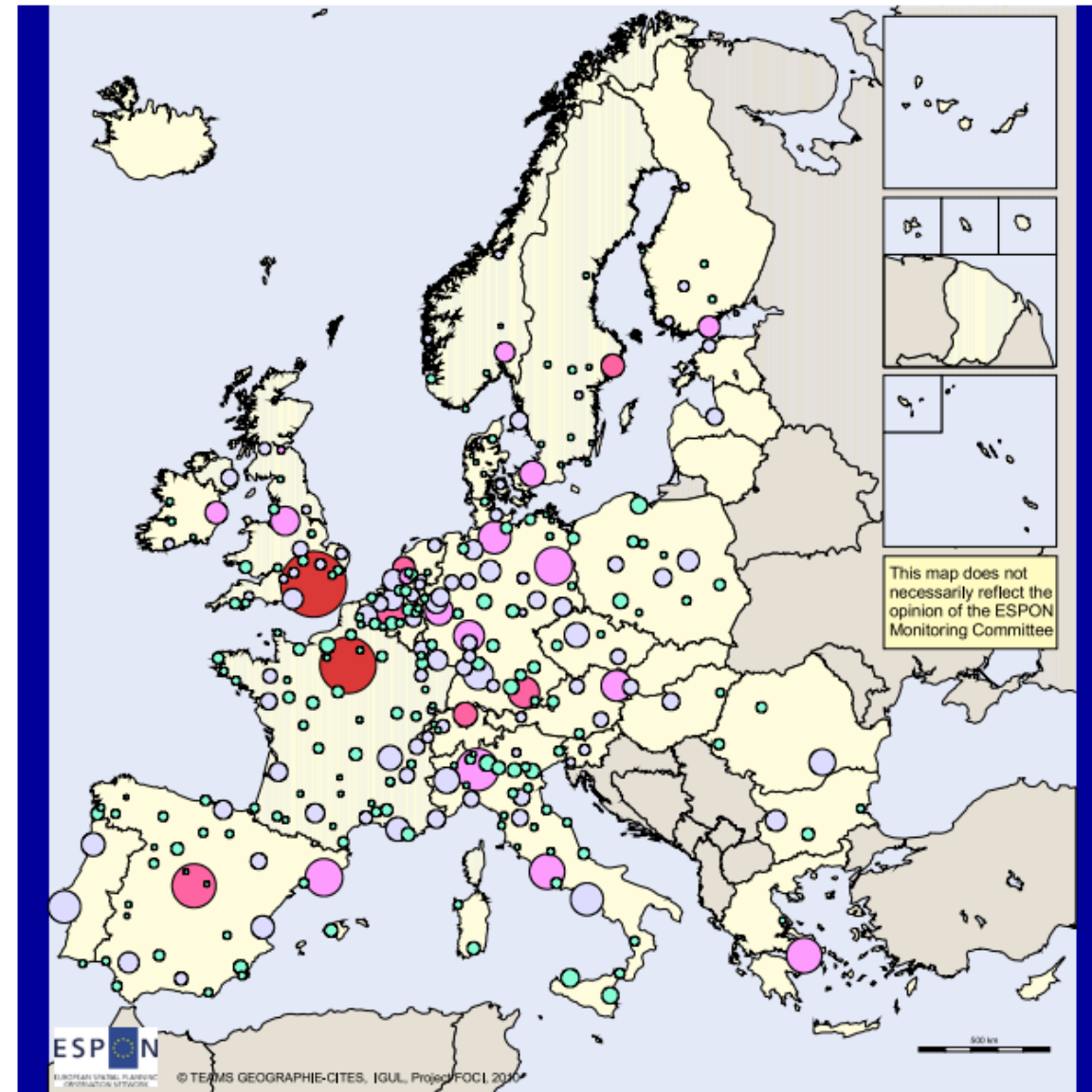
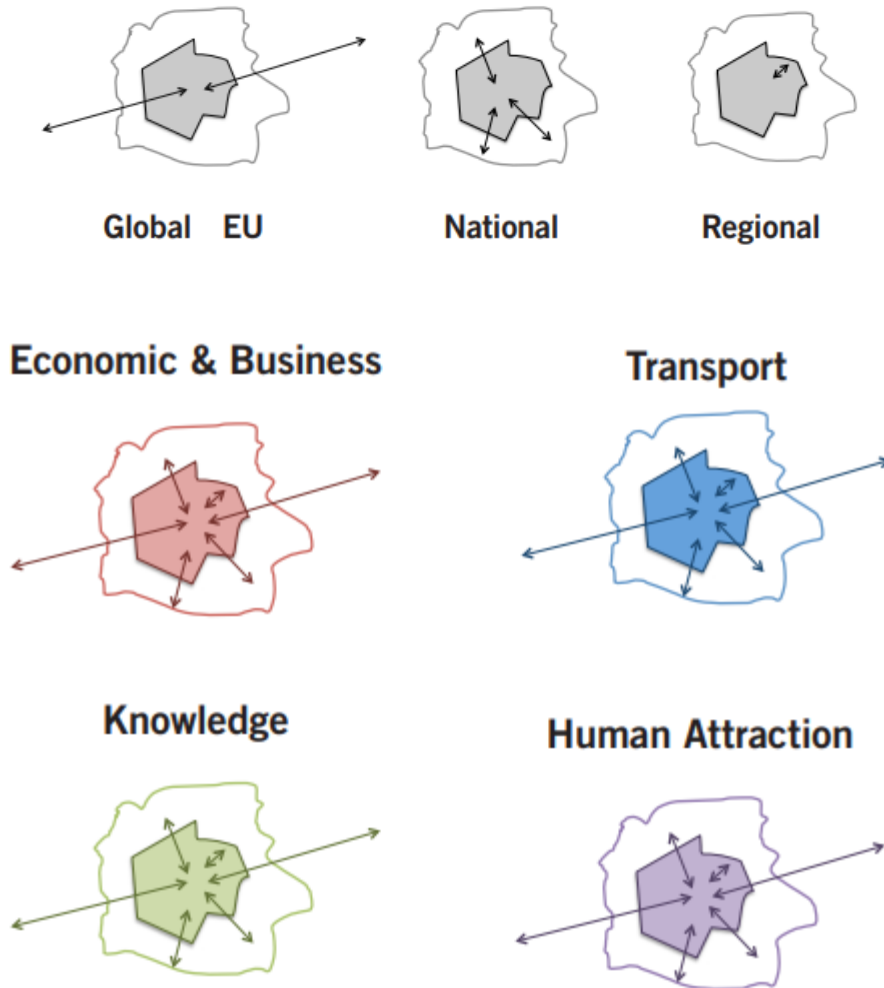
Source: Kunzmann & Wegener (1991)

Zdroj: Waterhout (2008)

POLYCENTRICKÝ ROZVOJ

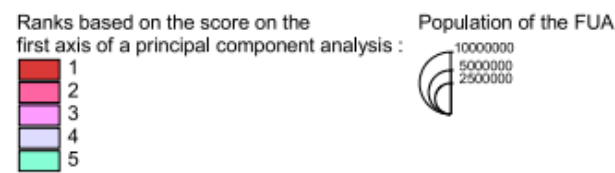
- princip dosahování **konkurenceschopnosti** a zároveň územní a sociální **soudržnosti**
- **ústřední motiv** evropské prostorové politiky
- prostorovou koncentrací regionální konkurenceschopnosti je město = centrum
- růstový model „dynamických globálních integračních zón“
- spolupráce center a jejich specializace
- městské sítě → kooperace menších měst kompenzuje jejich nevýhody (přeshraniční)

„Gateway cities“

ESPON
EUROPEAN SPATIAL PLANNING
OPERATIONAL STRATEGY
EUROPEAN UNION
Part-financed by the European Regional Development Fund
INVESTING IN YOUR FUTURE

Source : IGUL-LAUSANNE, Rozenblat 2010, Geographie-Cité, Paris 2010
Origin of data : EU 15 and CC's : ORBIS, BVD 2007, CORDIS, UE 2008
© EuroGeographics Association for the administrative boundaries

The ranking of European cities is based on the number of links between a city and other cities within European research networks (CORDIS) and a cities' position in global firm ownership hierarchies (ORBIS). Five different classes exhibit this hierarchical pattern, with 1 as the highest rank and 5 as the lowest.

ÚZEMNÍ AGENDA

„prostorové
plánování“

„územní rozvoj“

„územní

„prostorový rozvoj“

soudržnost“

- negativní postoj k „prostorovému plánování“ jako pravomoci EU (kompetence států)
- legitimizace územní dimenze v Lisabonské smlouvě (2009)

→ cíle vypracované v rámci ESDP se staly součástí

politiky

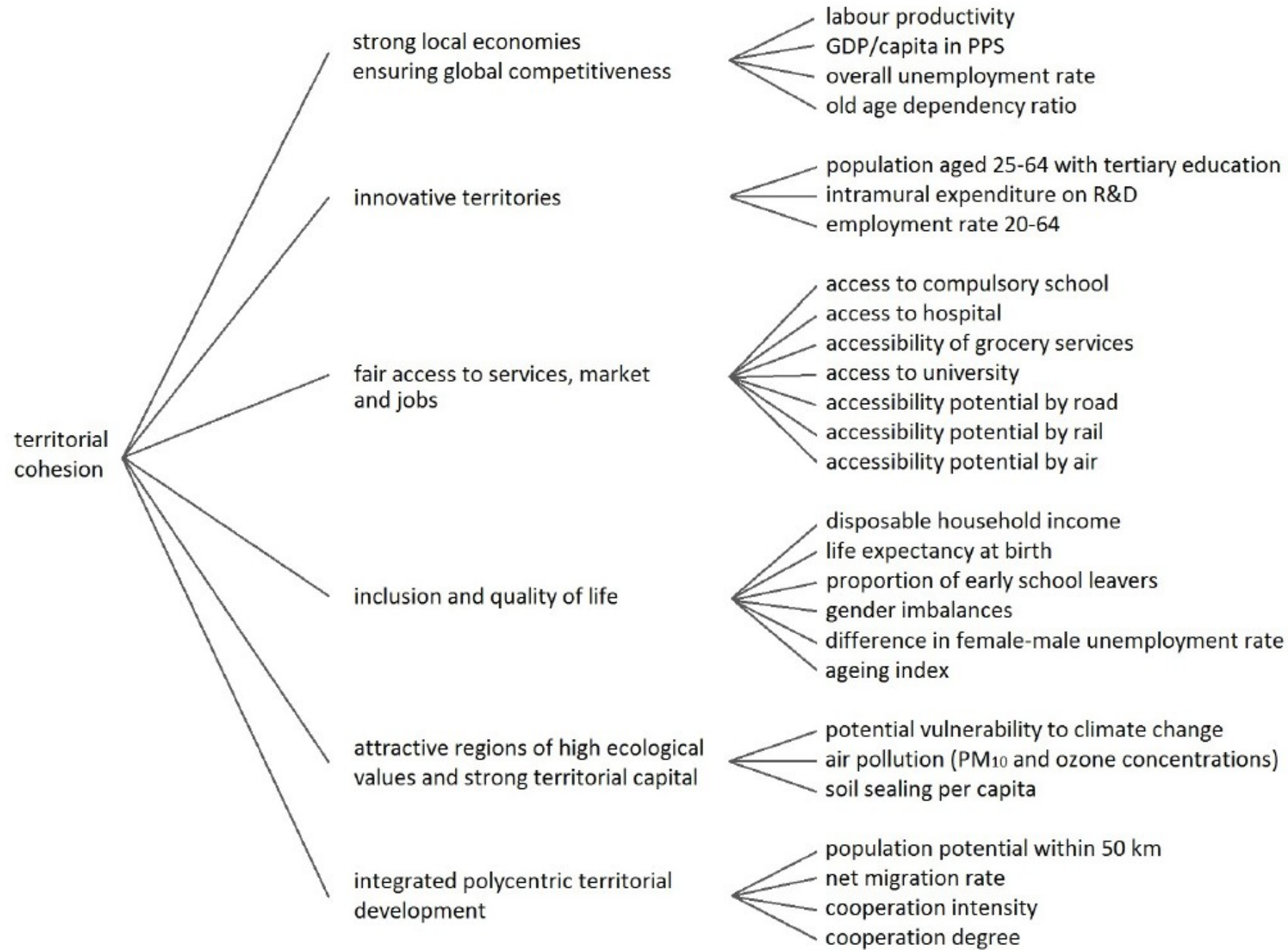
územní soudržnosti

Územní soudržnost

- „...podporovat vyvážený a harmonický územní rozvoj v jednotlivých zemích, regionech, městech a obcích a mezi nimi, ale i zajistit budoucnost všem oblastem a lidem v Evropě, stavět na rozmanitosti těchto oblastí a subsidiaritě.“ (Územní agenda 2030, 2020: 3)
- rovnost příležitostí
- udržitelný rozvoj a změna klimatu
- cirkulární ekonomika

- Územní agenda EU (2007)
- Územní agenda EU 2020 (2011)
- Územní agenda 2030 (2020)

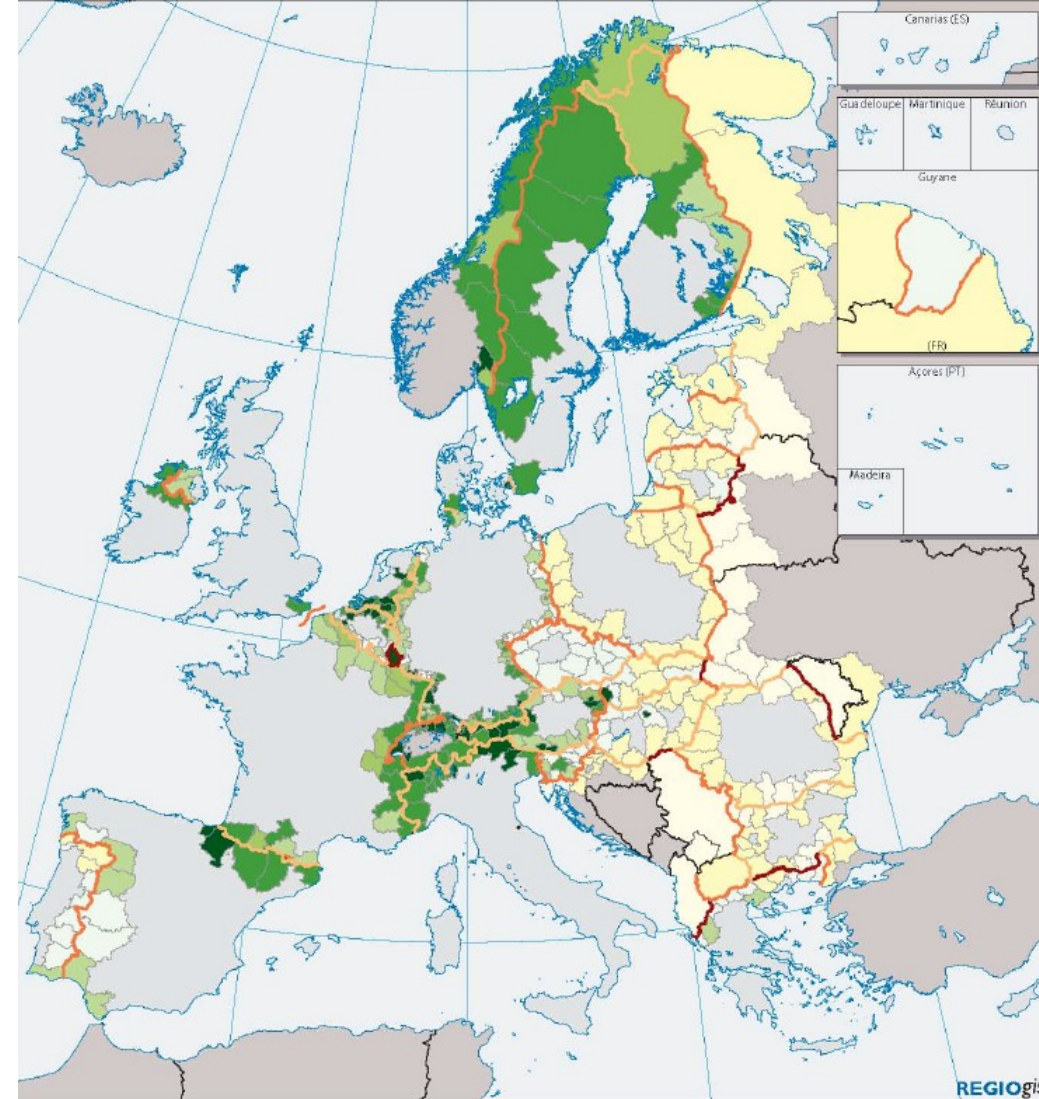

Fig. 3. The INTERCO model of territorial cohesion.

„Umbrella“ koncept

- **Evropa v rovnováze** - současně dominantní „*storyline*“
- podpora **okrajových oblastí**, které se vyznačují vyšší mírou **perifernosti a prostorového vyloučení**
- cíle **spravedlivého přístupu k službám obecného zájmu a vyváženého polycentrického rozvoje**

Zdroj: Evropská komise

Map 11 Border disparities in GDP/head (PPS), 2004

GDP per head (PPS), 2004

Index, EU 27 = 100

< 25

25 - 50

50 - 75

75 - 90

90 - 100

100 - 125

> 125

Quotient of GDP/head at both sides of the border

< 1.25

1.25 - 2.5

> 2.5

0 500 Km

© EuroGeographics Association for the administrative boundaries